

No: 484 – Mahreç İşareti

TOKAT YAZMASI

Tescil Ettiren
TOKAT BELEDİYESİ

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 01.11.2017 tarihinden itibaren korunmak üzere 26.02.2020 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 484
Tescil Tarihi	: 26.02.2020
Başvuru No	: C2017/165
Başvuru Tarihi	: 01.11.2017
Coğrafi İşaretin Adı	: Tokat Yazması
Ürün / Ürün Grubu	: Yazma / Halılar, kilimler ve dokumalar dışında kalan el sanatı ürünleri
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Tokat Belediyesi
Tescil Ettirenin Adresi	: Alipaşa Mahallesi Gazipaşa Cad. 1. Sok No:2 Merkez TOKAT
Coğrafi Sınırı	: Tokat ili
Kullanım Biçimi	: Tokat Yazması ibaresi ve mahreç işareti amblemi ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Tokat Yazmasının 600 yıllık bir geçmişi vardır. Selçuklu döneminde Tokat Yazmalarında geometrik desenler kullanılmış ve bu desenler Selçuklu sanatına paralellik göstermiştir. Osmanlı döneminde de bu el sanatına büyük önem verilmiştir. Tokat Yazması gelirlerinin Valide Sultanlara 'has' olarak verildiği bu dönemde, kentteki hanlarda toplu olarak üretim yapan yazmacılar, işliklerinde hazırladıkları yazmaları boyahanelere verip karşılığında damga vergisi ödemişlerdir. Bu vergiyi zorunlu kılmak amacıyla bölgede Tokat kenti dışında yazmacılık yapmak yasaklanmıştır. Evliya Çelebi Tokat Yazmaları için; "Beyaz pembe bezi Diyar-ı Lahor'da yapılmaz. Güya altın gibi mücelladır. Kalemkâr basma yüzü, münakkaş perdeleri gayet memduh olur" diyerek övgüyle söz etmiştir.

Tokat Yazması, boyanın kumaşa fırça ile sürülmesi yoluyla elle resmedilerek ya da tahta kalıpların boyaya batırılıp kumaşa basılarak baskı yapılan desenlendirilmiş kumaştır. Tokat Yazması tek renkli ve çok renkli olmak üzere ikiye ayrılır.

Tokat Yazmasından işlevsel ve dekoratif olarak yemeni (başörtüsü), yastık örtüsü, yorgan yüzü, bohça, mendil, sedir örtüsü, kavuk örtüsü, destimal, tılsımlı gömlek, seccade vb. ürünler yapılır.

Tokat Yazmasında kullanılan kumaşın cinsi ve kalitesi önemlidir. Yöresel tezgâh dokuması bezler, yöre halkının kaput bezi olarak isimlendirdiği Amerikan bezi, tülbent ve mermerşahi, yazmacılıkta kullanılan kumaş cinsleridir. Tokat Yazması üretiminde kalıplar sadece ıhlamur ağacından oyulur. Boya olarak eskiden sadece bitkisel boya kullanılmasına karşın, günümüzde bitkisel ve kimyasal boyalar kullanılır.

Üretim Metodu:

Üretimde Kullanılan Malzemeler ve Özellikleri:

Tokat Yazması üretiminde üç temel malzeme kullanılır.

1. Bez
2. Kalıp
3. Boya

Tokat Yazmasında kullanılan kumaşın cinsi ve kalitesi önemlidir. Yöresel tezgâh dokuması bezler, yöre halkının kaput bezi olarak isimlendirdiği Amerikan bezi, tülbent ve mermerşahi Tokat Yazması üretiminde kullanılan kumaş cinsleridir. Pamuklu kumaş ile yapılan Tokat Yazmaları baskıyı tutar, boyayı dağıtmaz ve yıkandıklarında akma yapmaz. Aynı zamanda pamuklu kumaş üzerine uygulanan boya solmaz. Bu sebeplerle Tokat Yazması üretiminde sadece % 100 pamuk kumaşlar kullanılır. Tokat Yazması üretiminde kullanılan için kumaşlar; Ne 60-100 çözgü iplik numaralı ve Ne 60-100 atkı iplik numaralı dokuma ile ince iplikten cm²'de 26 yatay ve 26 dikey olmak üzere sık dokum 52 tel olmalıdır.

Tokat Yazmasının desenlemesinde kullanılan kalıpların hazırlanmasında; dikey kesilen ağacın dokusu baskıyı etkileyeceğinden ve istenmeyen bazı çizgilere neden olacağından, kalıp çıkarılacak ağaç yatay kesilerek motifin ağaç üzerine işlenmesi kolaylaştırılır. Tokat Yazması üretiminde kullanılan kalıplar; yumuşak, kolay oyulabilir, dayanıklı, iyi boya tutan bir ağaç cinsi olduğu için ıhlamur ağacından elde edilir. Kalıpların üretiminde kullanılacak ıhlamur ağacı, budaklı olmamalı ve kalıp oyulmadan önce kurutulmalıdır. Aksi halde kalıp, ıslandığı zaman bozulur ve net bir baskı elde edilemez. Kurutulmuş ağaç gövdesi enine 7-10 cm aralıklarla kesilerek parçalara ayrılır. Ağacı kesme yönü bıçağın, ağacın damar suyuna dik olacağı şekilde ayarlanır. Motifin şekline göre kalıbın genişliğinin en çok 30 cm olması yeterlidir. Kalıbı oymaya başlamadan önce yapılması gereken bir işlem de oyulacak parçayı, erimiş haldeki %75 parafin ve %25 balmumu karışımı içine batırıp bir süre beklemektir. Bu işlem hem kalıbın oyulmasını kolaylaştırır, hem de daha uzun süre kullanılmasını sağlar. Kalıbın oyulmasında istenilen

derinlik, desenin sık veya seyrek oluşuna göre 1-1,5 cm arasında değişir. Oyulan derinliğin az olması halinde, kalıp zeminine bulaşan boya, baskı anında baskıyı bozabilir.

Tokat Yazması üretiminde boya olarak doğal boyalar, bitkisel boyalar, suni boyalar veya madeni boyalar kullanılabilir.

Tokat Yazmasının Üretiminde Kullanılan Geleneksel Alet ve Ekipmanlar;

- Düzenek
- Boya tablası
- Boya yedirme fırçası
- Temizleme fırçası
- Baskı masası

Düzenek

Düzenek, üzerine boya tablasının yerleştirildiği, tahtadan yapılmış masadır. Düzeneğe kalın sünger yerleştirilerek boya tablasının altı yumuşatılır. Böylelikle boya tablasının boyayı rahat emmesi ve kalıbın boyayı iyi tutması sağlanır.

Boya Tablası

Boya tablası, 4 köşeli, ahşap kasağa düz satırlı plastik malzeme gerilerek hazırlanmış 4-5 cm yüksekliğinde bir kap olup kalıba boya yedirmek için kullanılır.

Boya Yedirme Fırçası

Kullanılacak boyanın, boya tablasına emdirilmesi amacıyla kullanılan yumuşak uçlu, geniş ağızlı ve sık fırçadır.

Temizleme Fırçası

Kullanılan baskı kalıbını temizlemek için kullanılan sert uçlu bir fırçadır.

Baskı Masası

Üzeri kalın bir kumaş malzeme ile kaplanmış masadır. Düzenek ile yan yana yerleştirilir ve üzerinde baskı yapılır.

Tokat Yazması Üretiminde Desenleme ve Renklendirme Teknikleri

Tokat Yazması üretiminde kumaşı desenlemek ve renklendirmek için 3 farklı teknik kullanılır.

1. Kalem işi tekniği: Çerçeve üzerine gerilen kumaşa aktarılan desen konturları fırça ile çekilerek çizilir ve yine fırça ile boyanarak adeta tuval üzerine resim yapar gibi renklendirilir. Desen çizildikten sonra içleri fırça ile bir resim gibi boyanır.
2. Kalıp-kalem işi tekniği: Yazmada kullanılacak desenin konturları, kalıpla basıldıktan sonra renkli kalacak kısımlar fırça ile boyanır.
3. Kalıp tekniği: Günümüzde devam eden yazma sanatında daha çok bu teknik kullanılır. Farklı şekilde uygulanan kalıp teknikleri aşağıda yer almaktadır.
 - 3.1. Karakalem tekniği: Karakalem tekniğinde tek kalıp kullanılarak beyaz üzerine siyah, siyah üzerine beyaz işlenir.
 - 3.2. Elvan işi tekniği: Elvan işi tekniğinde motifte kullanılacak olan her renk için ayrı kalıp hazırlanır. Bu kalıplar desendeki sıralamasına göre üst üste gelecek şekilde yazma kumaşının üzerine basılır.
 - 3.3. Aşındırma (siyah kumaş üzerine beyaz baskı) tekniği: Aşındırma tekniğinde siyah boya ile boyanan kumaş üzerine, kireç kaymağı sürülmüş kalıp tatbik edilir. Bu tekniğin uygulanmasında öncelikle kumaş anilin boya ile boyanır. Boyanmış kumaş nemli olarak düz zemin üzerine serilir. Ayrı bir yerde erik zıncı ve kireç kaymağı karıştırılır. Baskı yapılacak kalıbın yüzeyine, hazırlanmış olan erik zıncı-kireç kaymağı karışımı sürülür ve kumaş üzerine planlanan kompozisyona göre basılır. Kumaşın desenleme işlemi tamamlandıktan sonra kireç baskılı kumaş 24 saat bekletilir. Daha sonra bol su ile yıkanıp durulanır. Kirecin temas ettiği kısımlarda kumaş beyaz bir renk alır böylece siyah kumaş üzerine beyaz desenler ortaya çıkar.

- 3.4. Daldırma tekniği: Daldırma tekniğinde renklerine göre ayrı hazırlanan kalıpların basılmasıyla meydana gelen motifler, tutkal veya balmumu ile kapatılır. Kumaş daha sonra boyaya batırılır. Böylece motiflerin dışında kalan yerler boyanmış olur. Son olarak kumaşlar bir kez daha yıkanıp kurumaya bırakılır.
- 3.5. Mavi ağartma: Mavi ağartma tekniğinde beyaz bez, yazmacıların ‘kozan mavisi’ olarak bildikleri toz indigo boya ile boyanır. Boyanan kumaş kurumaya bırakılır ve daha sonra üzerlerine, boya ile siyah kontur baskısı yapılır. Sarı renkli astar boyası, desen konturlarının içine üzeri keçelenmiş lap kalıp ile basılır. Baskı yapılan kısımlar yeşile döner. Daha sonra kireç katılmış ecza boyası ile yeşil alanlara baskı yapılır ve ortaya altın gibi parlayan sarı bir renk çıkar. Bez üzerindeki boya kurumaya başlayınca yavaş yavaş kızarır ve tam kurumadan havuzlarda yıkanır. Kızaran alanlardaki boya akar ve kontur içleri süt beyaz olur. Kurutulan bezlerin beyaz kalan yerlerine istenilen renkte elvan baskı yapılarak yazma tamamlanır.

Tokat Yazması Desenleri

Tokat Yazmasında desenleme ve renklendirme tekniklerinden herhangi birisi uygulanarak Şekil 1’de verilen desenler/motifler ortaya çıkar. Motifler konularını daha çok bitkilerden alır. Tokat Yazmasında sık olarak kullanılan ve isimlendirilen desenler aşağıda yer almaktadır. Ayrıca bu desenlerden bazılarını Şekil 1’de yer verilmektedir.

Yüzeyin Tamamen Motif Tekrarlarıyla Doldurulması İle Oluşan Kompozisyonlar

- Tokat elmalısı
- Tokat yarım elmalısı
- Tokat kirazlısı
- Aynalı yazma

Kare Planda Gelişen Kompozisyonlar

- Tokat içi dolusu
- Tokat beşlisi
- Tokat üzümlüsü
- Onaltı fulyalı yazma
- Çengelköy yazma

Kenar Bordürlü İçi Boş Yazmalar

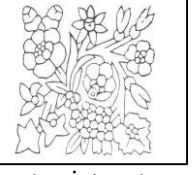
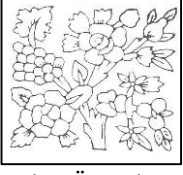
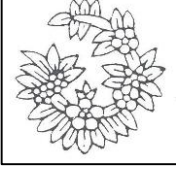
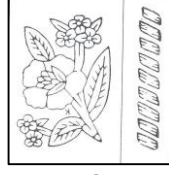
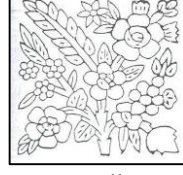
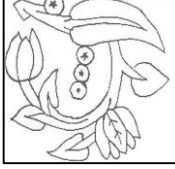
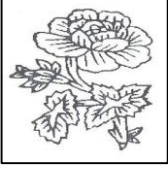
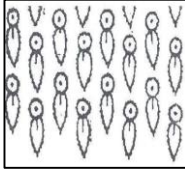
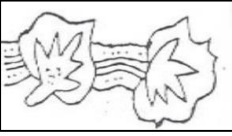
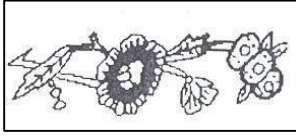
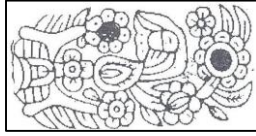
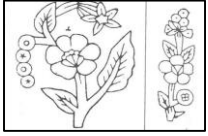
- Purket (plaka)
- Kaynana yumruğu
- Trabzon kenar
- Asma yaprağı

Dikdörtgen Olarak Tasarlanmış Yazmalar

- Sinekli hamamiye
- Şam hamamiye

Diğerleri

- Kaşık sapı
- Tokat içi boş (Kayseri kenar)

					
Tokat İçi Dolusu	Tokat Üzümlüsü	Kayseri Kenar	Purket	Çengelköy	Asma Yapağı
					
Kandilli	Kilitli Yazma	Laleli	Drama	Kestaneli	
					
Fulyalı	Şam Hamamiye	Tokat Kirazlısı	Tokat Yarım Elmalısı	Tokat Elmalısı	
					
Kaynana Yumruğu	Parçalı	Sinekli Hamamiye	Ev işi		

Şekil 1. Tokat Yazması desenlerinin bazılarının şekilleri

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Tokat Yazması üretiminde kullanılan kalıpların hazırlanması ve Tokat Yazmasının üretimi ustalık becerisi gerektirmektedir. Coğrafi sınırla ün bağı bulunan Tokat Yazmasının tüm üretim aşamaları, coğrafi sınır içerisinde gerçekleşmelidir.

Denetleme:

Tokat Yazmasının üretimi ve pazarlanması aşamasındaki denetimler, Tokat Belediyesi koordinatörlüğünde, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Tokat İl Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü'nün katılımıyla oluşturulacak denetim mercii tarafından yapılır. Denetim mercii yılda en az bir kez olmak üzere kendi belirleyeceği sıklıkla toplanarak üretim tesislerinde ve satış noktalarında denetleme yapar. Şikâyet halinde ve şüphe üzerine her zaman denetim yapılabilir. Denetimler esnasında üretimde kullanılan kumaş tipi ile kumaş özellikleri, kullanılan kalıpların özellikleri ve üretim metoduna uygun üretilip üretilmediği kontrol edilir. Denetim mercisinin denetleme ile ilgili tüm giderleri Tokat Belediyesi tarafından karşılanır.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.